

Questions pendants

JOSEP LLUÍS MATEO

El panorama recent d'una part de la producció arquitectònica europea es podria caracteritzar en els termes que Jacques Lucan ha definit sintèticament com a «proximitat»¹. Aquest concepte englobaria tota una suma de valors ben presents en la cultura projectual dels vuitanta —intimitat, subjectivitat, sensualitat, fragmentarisme, defensa de la pràctica artesanal de l'ofici...—, que tindrien en comú el fet d'insistir en la posició pròxima davant la realitat. L'antologia que publiquem aquí és una expressió fidel d'aquesta situació que sempre insisteix en aquesta posició del punt de vista en la mateixa descripció a fi d'intentar congelar, així, un moment de la nostra història comuna.

Aquesta argumentació ha tingut una eficàcia indubtable a l'hora de dissoldre algunes iniciatives dels setanta que, a causa del seu allunyament respecte a la matèria, s'han vist impotents per relacionar-se amb el projecte i, també, per afirmar la nostra específica tradició cultural, habitualment interessada en allò concret, en el panorama internacional caracteritzat per la interrelació entre *cultura* autòctona i *civilització* universal².

El meu objectiu aquí no serà, però, prosseguir aquest discurs, que presenta, sota el meu punt de vista i com detecta la nostra publicació, uns signes greus d'enrarament, sinó més aviat assenyalar la necessitat d'augmentar la *distància* des de la qual es produeix l'activitat projectual i analítica, alhora que intentaré assenyalar algunes qüestions pendants, irresolubles des del refugi de la intimitat.

1. NECESSITAT I ARTIFICI

Una part de l'escena contemporània és caracteritzada per la presència d'arquitectures compostes a partir de l'escissió, a partir del trencament entre significat i expressió, assumint una pura voluntat escenogràfica i que han reduït el discurs projectual al decorativisme més buit. Davant d'això, i seguint la nostra específica tradició, que sempre ha entès la pràctica artística com a fruit de la *necessitat* més que no pas com a expressió de *l'artifici*, convé afirmar la unici-

Epilogue: unsettled questions

The recent panorama of part European architecture could be characterised by what Jacques Lucan has summarised as «proximity»¹. This concept comprises a whole series of values which are prominent in the project culture of the «eighties»: intimacy, subjectivity, sensuality, fragmentariness, and defense of craftsmanship in the profession, all of which share an insistence on closeness to reality. This anthology is a faithful expression of this situation and emphasises the position of descriptive viewpoints, attempting in this way to capture a moment of our common history.

This line of argument was of undoubted effectiveness in discrediting certain initiatives of the 'seventies which, due to their distance with respect to material, were incapable of establishing a relationship with the project itself and of affirming our specific cultural tradition, with its habitual concern with the concrete, within the international panorama characterised by its interrelation between autochthonous culture and universal civilisation².

My aims here are not, however, to continue this discourse, which in my view is showing marked signs of becoming stale, as our publication has detected, but rather to point out both the need for increasing the *distance* from which projects and analyses are undertaken, and certain unsettled questions which cannot be resolved by a withdrawal into intimacy.

1. Necessity and Artifice

Part of the contemporary scene is characterised by the presence of architecture which is the product of a *scission* or split between the concepts of meaning and expression, a clear example of purely scenographical intentions where the project is reduced to mere empty decorativism. In opposition to this, and following our specific tradition which has always understood artistic practice as the fruit of *necessity* rather than the expression of craftsmanship, it is the uniqueness of the project that should be affirmed, in the understanding

Josep Lluís Mateo

Neix a Barcelona l'any 1949. És arquitecte des de 1974, professor de projectes a l'ETSAB i director de la revista «QUADERNS» des de 1981.

Josep Lluís Mateo

Born in Barcelona in 1949. Architect since 1974. Projects professor at ETSAB, and editor of the journal «Quaderns» since 1981.

that the tension between content and form, and between idea and appearance, is a traditional creative tool.

It is from this essentialist and, to use a somewhat archaic term, moralistic standpoint that one should understand objectivity and appropriateness as parameters when it comes to preparing projects, since they accentuate the relationship with necessity that every living work possesses. Within the same context it becomes necessary to reflect upon the role of technique in modern projects, in opposition to metaphysical abstraction in old sociologisms or to modern historicism and parallel to one of the assertions of the «eighties, namely that architectural practice should assume a *material* character.

The role of technology in contemporary culture has suffered a steady devaluation since the initial exaltation of the machine age, to recent yearnings to return to pre-industrial, agrarian Utopias, and now appears on the fringe of both attitudes as a subject needful of intellectual analysis and experimentation in projects.

The rational and material *density* that construction introduces into projects and a new, positive evaluation of our metropolitan and industrial landscape are two questions to be raised within this context.

2. The Metropolitan Scene

The 'eighties have seen the final divorce between urban practice and project culture, and this for a number of reasons: on the one hand there is antiterritorialist desire to withdraw into the regions of the concrete and the intimate, characteristic of part of present-day culture, while on the other there is the progressive collapse of urban dialogue, which has become a mere instrument of control for the use of European social democracy. The desire to produce global designs, which since the Age of Enlightenment has been an interpretation of the role of reason in projects and which forms the basis for the search for general truths in urban planning, has given way, in customary urban practice, to explicit references to the XIXth-century city as the formal model on which to base the metropolis of the end of the century, the phenomenon of historicism predominating many analytical and practical proposals concerning cities.

Certain questions obviously need to be re-examined in this context. One is the formalising role of urbanism corresponding to the architecture-urbanism identification

tat del projecte, tot entenent que la tensió entre contingut i forma, entre idea i aparença, és tradicional instrument creatiu.

Des d'aquesta actitud essencialista i, fent servir un terme arcaic, moralista, caldria entendre les propostes d'objectivitat i de pertinença com a paràmetres d'interès projectual, accentuant així aquesta relació amb allò que és necessari que tota obra viva posseeix. Dins aquest context també es produeix la proposta de la necessària reflexió sobre el paper de la tècnica en el projecte modern, en oposició a l'abstracció metafísica del antic sociologisme o del modern historicisme, i en paral·lel a una de les constatacions dels vuitanta com és l'assumpció del caràcter *material* de la pràctica arquitectònica.

La consideració del paper de la tècnica en la cultura contemporània ha patit un procés de devaluació constant, des de la inicial mitificació maquinista fins a la proposta més recent d'utopies agràries i pre-industrials, apareixent ara, al marge d'aquestes dues actituds, com a subjecte necessitat d'anàlisi intel·lectual i d'experimentació projectual.

El *gruix* racional i material que introdueix la construcció en el projecte i una valoració nova i positiva del nostre paisatge metropolità i de la civilització industrial foren algunes de les qüestions que caldria plantejar dins aquest marc.

2. L'ESCENA METROPOLITANA

Els anys vuitanta han consolidat la fractura entre pràctica urbanística i cultura projectual, i això es deu a raons diverses: d'una banda, a causa de la voluntat antiterritorialista, expressió, al seu torn, d'una voluntat de replegament —característica d'una part de la cultura actual— vers els terrenys de la concreció i de la intimitat; de l'altra, a causa de la dissolució progressiva del discurs urbanístic en la seva instrumentalització com a simple mecanisme de control de la socialdemocràcia europea.

La voluntat de dibuix global, que ha estat una interpretació del paper de la raó en el projecte d'ençà de l'il·luminisme i que es troba a la base de la voluntat generalitzadora de la disciplina urbanística, ha obert, pel que fa a la pràctica urbanística consuetudinària, el camí de la referència explícita a la ciutat del segle XIX com a paradigma formal sobre el qual caldrà configurar la metròpoli de finals d'aquest segle, de manera que el fenomen de l'historicisme ha esdevingut una categoria ben present en una bona part de les propostes d'anàlisi i d'intervenció sobre la ciutat.

Dins aquest context hi ha algunes qüestions que, al meu entendre, cal revisar. Una d'elles seria la voluntat formalitzadora de la disciplina urbanística, principi que actualment, havent perdut ja la seva eficàcia polèmica, ha estat elevat a la categoria d'estereotip. Davant d'això, convindria afirmar la necessitat d'accentuar l'eficiència de les actuacions sobre tot allò que és urbà, bo i insistint aquí, en el fons més que no pas en la forma, i de propiciar estratègies menys confiades ingènuament en imposicions banals sobre la ciutat de clixés estèrils i fantasmagòrics, sempre en oposició a la voluntat d'intervenció sobre l'específic característic de l'arquitectura. El ja experimentat fracàs cultural dels instruments normatius, recuperats per part de la pràctica urbanística, incapaços d'evitar la banalitat i, el que encara és més greu, de fer potencialment impossible l'excepció qualitativa, seria una altra qüestió que caldria plantejar dins aquest marc, que entendria com a necessària la revisió de la presumpta identitat arquitectura-urbanística, encara que només fos tan sols per a plantejar unes relacions més complexes entre tots dos termes que permetessin de configurar l'arquitectura, com va dir Vitruvi, «*Amb les mans damunt la matèria per a correspondre a allò que hom vol formar*», i no pas com un fruit de abstractes visions ideals.

Intentar estratègies d'intervenció menys satisfetes ingènuament en la imposició de la llei i amb més confiança en la vitalitat del fragment, de manera que permetin i potenciïn els intersticis per on pot sorgir l'excepció de l'arquitectura, apareix com qüestió present en el marc d'una cultura figurativa que, un cop abandonada l'arcàdia historicista, ha d'intentar *relacionar-se* amb i *configurar* l'escena contemporània.

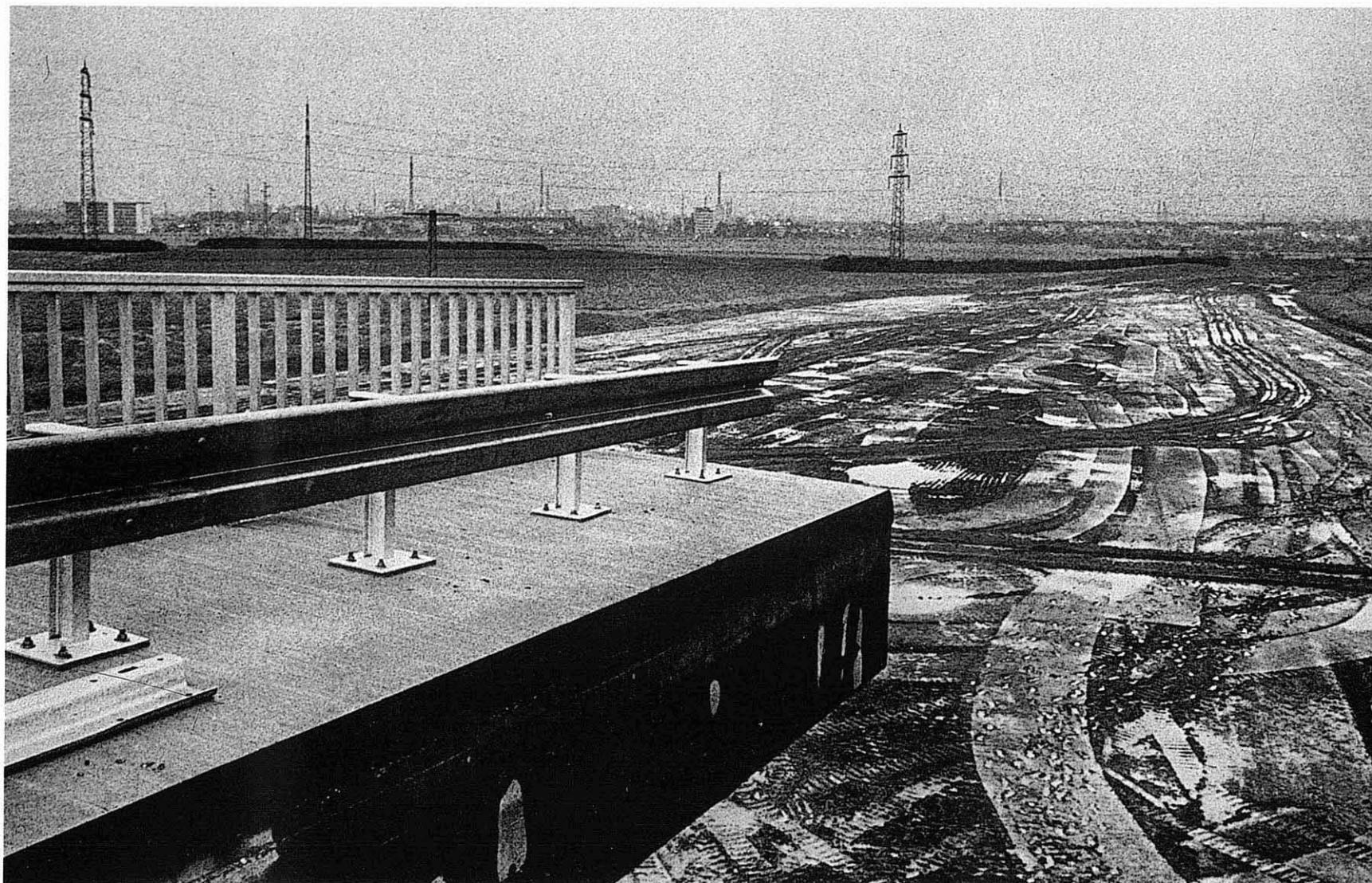
1. LUCAN Jacques, Proximité et distance. Ponència al Simposi de Barcelona de 1984. Biblioteca del COAC.
2. La dualitat cultura-civilització ha estat proposada repetidament, tot citant Paul Ricoeur, per Kenneth Frampton.

proposed, in opposition to the *Zonning*, during the 'sixties and which now, having lost much of its controversial affect, has been elevated to the category of stereotype. As an antidote to this we should emphasise the need for efficiency in urban interventions, insist upon the content rather than the form, and propitiate strategies that do not reveal a naïve confidence in the imposition of sterile and phantasmagorical clichés, so far removed from the desire to work with specifics that is characteristic of architecture. The failure of standardising instruments, which part of urban practice has managed to offset, not only to avoid banality but, what is worse, to offer qualitative alternatives, is another question that needs to be examined here. In this context it is necessary to review the assumed architecture-urbanism identification, if only to pose more complex relationships between both fields which would allow us to conceive of architecture in Vitruvius's terms, «with our hands touching the right material for what we wish to create», and not as the fruit of abstract, idealist visions.

To attempt strategies of intervention that depend less on a naïve satisfaction in the imposition of the law, and more on confidence in the vitality of fragments that allow and potentiate interstices from which architectural exceptions may emerge, is an essential question within the framework of a figurative culture which should abandon its historicist Arcadia and attempt to relate to and form the contemporary scene.

1. Jacques LUCAN, «Proximité et Distance». Talk given at the 1984 Barcelona symposium. COAC Library.
2. The culture-civilisation duality has been proposed, quoting Paul Ricoeur, repeatedly by Kenneth Frampton.

Reinhard MATZ (Bremen, 1952), from the series «*Unsere Landschaften*» (Our Landscape), 1980.

Reinhard MATZ. (Bremen, 1952).